

گزارش کوتاه نشست علمی کارشناسی

«اسلام و ملی‌گرایی در قفقاز جنوبی»

نشست علمی کارشناسی مرکز مطالعات اوراسیای مرکزی دانشگاه تهران با عنوان «اسلام و ملی‌گرایی در قفقاز جنوبی» با همکاری بنیاد مطالعات قفقاز، هسته پژوهشی مطالعات منطقه‌ای دانشگاه تهران و انجمن ایرانی مطالعات منطقه‌ای در روز سه‌شنبه ۱۶ مرداد ۱۴۰۳ به صورت مجازی برگزار شد. در این نشست دکتر الهه کولایی استاد گروه مطالعات منطقه‌ای دانشگاه تهران و دکتر علی کالیراد استادیار گروه تاریخ دانشگاه تهران سخنرانی کردند. مدیریت این نشست برعهده آقای جعفر خاشع مدیرعامل بنیاد مطالعات قفقاز بود. نخست آقای خاشع مقدمه‌ای کوتاه بیان کردند: این نشست به‌دنبال پروژه بزرگ‌تری با عنوان «سنتز اسلام و ملی‌گرایی در همسایگان ارمنستان، تغییر هویت و سیاست» برگزار می‌شود. این طرح از سوی دانشکده روابط بین‌الملل و کرسی ایران‌شناسی دانشکده شرق‌شناسی دانشگاه دولتی ایروان و آکادمی علوم ارمنستان دنبال می‌شود. در این طرح برای تکمیل و جمع‌بندی مباحث، علاوه بر بخش‌های کتابخانه‌ای و اسنادی نیاز به مطالعه میدانی است. با توجه به اینکه بخشی از این طرح مربوط به مسایل ایران است، از دانشگاه تهران دعوت کردند که در این زمینه همکاری و کمک کند.

بنیاد مطالعات قفقاز، مرکز مطالعات اوراسیای مرکزی دانشگاه تهران، انجمن ایرانی مطالعات منطقه‌ای و استادان محترم در این پروژه مشارکت کردند. از دانشگاه تهران خانم دکتر کولایی و آقای دکتر کالیراد در این نشست شرکت کردند و نگاه ایرانی به این موضوع را مطرح کردند. ایشان

در ادامه از دکتر کولایی و دکتر کالیراد دعوت کردند سخنرانی خود را بیان کنند.

دکتر الهه کولایی

ابعاد و چارچوب نشست‌هایی که در ایروان تشکیل شد، برای ما در ایران اهمیت دارد. در همه این سال‌ها بارها این نکته را تکرار کرده‌ام که باید از کارشناسان دانشگاهی این حوزه در سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی برای مسائل قفقاز جنوبی استفاده شود. مصداق چنین رویکردی را دولت ارمنستان با برگزاری این همایش نشان داد. در همه این نشست‌ها و ارتباط‌های بین‌المللی می‌بینیم که دیگر دولت‌ها چگونه برای کارشناسان و دانشگاهیان اهمیت قائل هستند. دولت ارمنستان نشان داد چطور با همکاری دانشگاهیان و کارشناسان کشورهای دیگر، منطقه و روندهایی را که شکل گرفته و آنچه که با منافع ارمنستان مربوط می‌شود، ارزیابی می‌کند.

من در این نشست روی مسائلی مانند میراث اتحاد شوروی، آنچه در تاریخ این منطقه از دوران سیطره روسیه تزاری شکل گرفته، رویارویی‌های منطقه‌ای، میراث ایران و سرشت این میراث و تجربه‌های تاریخی نکته‌هایی را مطرح کردم. ما باید این تاریخ مشترک را دوباره مورد بررسی قرار دهیم. خوش‌بینی‌ها و خوش‌خیالی‌های زیادی در مورد جایگاه کشور ما در این منطقه وجود دارد. ما نیازمند یک نوع بازبینی و بررسی جنبه‌های مثبت و منفی و ضعف‌هایی که وجود دارد، هستیم. میراث شوروی، نظام ملت‌سازی و دولت‌سازی است که شوروی با فروپاشی خود در منطقه برجای می‌گذارد. ما در تحولات بعدی منطقه با اشکال گوناگون این میراث دولت‌سازی روبه‌رو هستیم. پیامدهای این میراث را در گرجستان و همچنین در جمهوری آذربایجان و ارمنستان که جنگ قره‌باغ را تجربه می‌کنند، می‌توان دید.

دکتر علی کالیراد

نشستی که در ۱۸ خرداد در ایروان با عنوان «سنتز اسلام و ملی‌گرایی در همسایگان ارمنستان، تطور هویت و سیاست» برگزار شد، نتیجه‌ی طرحی است که تعدادی از استادان مکتب شرق‌شناسی ایروان در آکادمی علوم ارمنستان تصویب کرده‌اند. مدیر این پروژه آقای وره‌رام ترماتووسیان عضو هیئت علمی دانشگاه آمریکایی ارمنستان و دانش‌آموخته دکتری تاریخ از دانشگاه برگن نروژ و تربیت‌شده دانشکده خاورشناسی دانشگاه ایروان است. اعضای دیگر پروژه آقای روبن ملکونیان رئیس دانشکده خاورشناسی دانشگاه ایروان و همچنین آقای وارطان وسکانیان استاد ایران‌شناسی دانشگاه ایروان - که برای بسیاری از ایرانی‌ها به‌ویژه برای اهل تاریخ آشنا است - بودند. در این همایش یک‌روزه پنل‌های مربوط به ترکیه، گرجستان، جمهوری آذربایجان و ایران را داشتیم. دکتر کولایی سخنرانی خود را در این همایش با عنوان نقش فدرالیسم کنونی شوروی و اسلام در تحولات قفقاز جنوبی ارائه کردند که مورد توجه مخاطبان قرار گرفت. بنده مطلبی را با عنوان اینکه آیا تاریخ می‌تواند کریدورهای صلح را بگشاید ارائه کردم. آقای مرتضی مقدم نیز سخنرانی خود با عنوان ایران و ارمنستان الگویی برای همسایگی صلح‌آمیز و همزیستی اسلام و مسیحیت به زبان روسی ارائه کردند. طرح چنین مباحثی در این مرحله تاریخی بسیار مهم است.